

Ігор Коляда,
Владислав Клодницький

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ В УЧНІВ
ПРИ РОБОТІ З ІСТОРИЧНОЇ ПЕРСОНАЛІЄЮ
НА УРОЦІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 9 КЛАСІ
(на прикладі вивчення життя Л.Кобилиці).

Ігор Коляда,
доктор історичних наук, професор,
Владислав Клодницький
(м. Київ)

Формування креативності в учнів при роботі з історичної персоналією на уроці історії України у 9 класі (на прикладі вивчення життя Л.Кобилиці).

Роль і місце історичної особи в історичному процесі або людини є важливим методологічним питанням історичної науки. Закономірність і випадковість, причинність історичної події або явища, рушійні сили історичного розвитку, вплив особи на історичний процес і його межі й, насамкінець, сенс історії – ось далеко не повний перелік питань, пов'язаних з цією проблемою. Специфіка історії як науки історичного дослідження потребує вивчення історичних осіб, аналізу їх діяльності та оцінки її результатів. Історія, на нашу думку, завжди має бути персоніфікованою, а розгляд історичних осіб оживляє сухі історичні схеми, сприяє розкриттю причин історичних подій та явищ і допомагає запропонувати певну модель суспільної поведінки [9, с.301-302]. Без усвідомлення школярами ролі особи в історії держави та її належності до певної соціальної, національної чи іншої групи повноцінне вивчення історії неможливе, адже історія засвоюється учнями більш ефективно крізь призму особистості конкретної людини.

Л.Кобилиця

Вивчення історичних постатей, як слушно, на наш погляд відзначає Я. Камбалова, не тільки сприяє цілісному пізнанню історії, а й впливає на формування особистості учня. Зображення життя та діяльності історичної постаті, її впливу на окремі події або на історичний процес у цілому сприймається та запам'ятовується школярами з більшою готовністю, ніж оперування історичним процесом, позбавленим яскравих особистостей [8, с.1].

Теоретико-методичні аспекти висвітлення ролі історичних постатей розглядалися такими дослідниками, як П.Гора [3], А.Вагін [2], О.Желіба [5], Н.Запорожець [6], Г.Фрейман [21], К.Баханов [1], А.Пінчук [12], С.Терно [15], М.Єрохіна [4], Я.Камбалова [8], І.Коляда [9].

На сучасному етапі суспільних трансформацій в Україні, реформуванні системи шкільної історичної освіти постала проблема розробки нових методологічних та методичних прийомів щодо формування уявлень про роль історичної особи на уроках історії України, відмови від традиційних підходів радянської

освітньої моделі до розробки цього питання. Методична наука радянської школи, на нашу думку. Керуючись пануючими підходами марксистсько-ленінської ідеології, виводила у своїх роботах на перше місце безликі, але великі народні маси, а персоніфікувала лише їх окремих представників. Поодинокі постаті, що все ж потрапляли на сторінки історичних досліджень, були, як правило, керівниками народних повстань, революціонерами тощо. Цим ідеалізованим образами протистояли жорстокі експлуататори, які викликали огиду і «законне почуття класової ненависті» [9, с. 302].

У процесі формування уявлень про історичну персоналію на уроці історії України у роботі вчителя з учнями по створенню історичного портрета, важливим є розуміння поняття «історична особа». Так, у методичній науці під поняттям «історична особа» розуміється «особистість з яскраво вираженою індивідуальністю, внесок якої в історію є вагомим» [9, с. 305]. Відповідно, під історичним портретом сучасні методисти розуміють характеристику особи в контексті біографічних даних, світогляду, основних етапів життя [9, с. 307–308]. Методистами-практиками розроблено алгоритм складання історичного портрета на уроці. Так, методист **В.Тоболін** пропонує такий алгоритм:

1. Походження історичного діяча.
2. Дитячі та юнацькі роки.
3. Ідеологічні симпатії (консерватор, ліберал, соціал-демократ тощо).
4. Власні оригінальні погляди (завдання, засоби реалізації).
5. Шлях становлення історичного діяча (основні етапи).
6. Основні напрями діяльності.
7. Результати діяльності історичного діяча очима сучасників та істориків (політологів) [16].

У процесі складання історичного портрета В.Тоболін виділяє такі етапи:

- 1) запам'ятовування імені та прізвища (прізвиська) історичної особи;
- 2) ознайомлення з етапами, періодами і змістом діяльності особи;
- 3) засвоєння ідейно-теоретичних (по-

літичних, релігійних, філософських тощо) поглядів видатної особистості;

4) з'ясування того, чиї інтереси на тому чи іншому етапі виражала ця особистість;

5) вивчення оцінювання особи її сучасниками та істориками (політологами) [16].

Викладаючи учням біографічний матеріал та дбаючи про творче засвоєння ними необхідного об'єму знань про ту чи іншу історичну особу, вчителю історії України у процесі формування креативності в учнів, на наш погляд, варто значну увагу приділити історико-біографічному опису та історико-психологічному опису [9, с. 308].

У методиці навчання історії під історико-біографічним описом розуміють характеристику особи в контексті біографічних даних, що має на меті реконструкцію життєвого шляху особистості і передбачає визначення траєкторії її життя в багатовимірному суспільно-особистісному контексті [13, с. 302]. Так, при вивченні історії України у 9-му класі теми: **«Західна Україна в період завершення революції 1848–1849 рр.»** вагоме місце посідає формування в учнів уявлень про очільника селянського руху на Буковині **Лук'яна Кобилицю**. Цьому може сприяти використання пропонованого нами історико-біографічного портрету:

«Народився Лук'ян Кобилиця 1812 р. в с. Путила на Буковині, де мешкав деякий час в своєму обійсті. Дружина Кобилиці, гуцулка з відомого на Буковині роду Єрошок, замолоду вважалася першою красунею. Родина виховувала шестеро дітей, проте ані документи, ані усні джерела не згадують про їхню подальшу долю. За деякими свідченнями, Кобилиця був досить заможним господарем. Село Путила належало до Русько-Кимполунзької округи, що розташована серед Карпатських гір над Черемошем в Північній Буковині, яка перебувала під владою Австрійської імперії. Українці на цих землях мусили не лише відробляти панщину, а й сплачувати чинші і різні данини поміщикам. Національне життя було обмежене, освіченіші верстви українського населення зазнавали відчутної мадяризації, румунізації, германізації. Тому боротьба

селян за покращення свого становища, за скасування панщини, набувала національно-визвольного характеру. Будучи неписьменним, Л.Кобилиця у 26-річному віці став лідером буковинських гуцулів, виступивши на захист односельців від румунських боярів Флондорів і подавши до окружної управи кілька скарг та петицій. Маючи неабиякий авторитет, 1839 р. Л.Кобилиця був обраний до числа всегромадських депутатів – «плєні-потентів» («уповноважених»), які мали захищати інтереси сільських громад під час суперечок з панами, подавати скарги тощо. Але вже наступного року рішенням обласного уряду разом з іншими депутатами його було позбавлено права подавати скарги. Очолене ним повстання селян (1843–1844 рр.) було придушено за допомогою військ. Фізичного покарання зазнали 238 селян. Коли Л.Кобилицю привели до села Путилова для вселюдного покарання киями, щоб осоромити його і підірвати авторитет серед простого люду, він увійшов до канцелярії, то хоч і був зв'язаний, але вираз його обличчя, постава, спокійні і розумні відповіді зробили, таке враження, що комісари не наважились застосувати до нього таку соромну кару. При цьому кожного десятого (в тому числі й Л.Кобилицю) було заарештовано до кількох місяців ув'язнення. Але незважаючи на це, Л.Кобилиця продовжував захищати права односельців, пишучи скарги на панів. І, як наслідок, його знову було ув'язнено – *"за ошуканство та поширення серед народу фальшивих і тривожних чуток"*. 1848 року Л.Кобилиця стає депутатом австрійського рейхстагу. Поіменні голосування дають змогу простежити, що він разом із так званою «лівицею», тобто радикально-демократичною частиною депутатів, виступав за скасування панщини без будь-якого відшкодування поміщикам. І чи не єдиний серед селянських депутатів у вересні 1848 року висловився за допущення на засідання і надання слова у рейхстазі делегації революційної Угорщини. Спільно з іншими українськими послами Кобилиця виступав проти від'єднання Буковинського округу від Галичини, як того добивалась румунська вер-

хівка. Відомо також, що селянський ватажок був близько знайомий з Іваном Капушкаком (прославився полум'яними промовами проти кріпацтва, виступав разом із польськими та австрійськими демократами і навіть ходив у формі віденської національної гвардії) та Іваном Федоровичем (польським депутатом-демократом від Галичини). Якийсь час вони разом жили в одному приміщенні, в готелі для депутатів, у Відні. Разом з іншими депутатами Кобилиця пережив облогу й бомбардування революційного Відня цісарськими військами. Як депутат рейхстагу він отримав велику бронзову медаль на біло-червоній стрічці (яка давала вільний прохід і проїзд усюди), а також сертифікат депутата із сеймовою печаткою. З цими магичними для гуцулів атрибутами Л.Кобилиця повернувся на Буковину, де очолив селянський рух, що розгорнувся у краї. Зібравши селян, він сказав, *"що цісар – його приятель і віддав йому всю владу над Буковиною; відтепер ліси, пасовиська і ґрунти належать гуцулам"*. Після жорстокого придушення повстання, він із соратниками відійшов у гори. У лютому 1849 р. його було позбавлено депутатського статусу та недоторканості за формальним приводом (*"як такого, що не з'явився на його засідання"*), що дозволило його наприкінці 1850 р. знову заарештувати й ув'язнити. Після слідства, за рішенням суду його таємно було вислано на поселення до м. Гури-Гомори (тепер Гура-Гуморулуй, Румунія), де він, будучи уже тяжкохворим, 24 жовтня 1851 р. помирає» [7].

Крім історико-біографічного опису вчитель також використовує історико-психологічний опис – це психологічна характеристика діяча, яка містить опис його внутрішнього складу і намагається простежити, як індивідуальний характер історичної особи вплинув на її діяльність [11, с. 22]. Говорячи про історико-психологічний опис, варто зазначити, що його основою має слугувати, як фізіогномістичний аналіз зовнішності, так і спогади сучасників про особистість. Так, аналізуючи портретне зображення Л.Кобилиці вчитель відзначає, що довгасте об-

личчя; високий, опуклий лоб; довгі і широкі брови свідчать про розум, мудрість; довгий ніс; великі вуха з добре вираженими раковинами вказують на організаційні здібності особистості, на схильність до лідерства і яскраво виражену індивідуальність. Великі очі та великий рот зі спадаючими куточками губ говорять про мужність Л.Кобилиця, його сильну волю [23]. Його зовнішній вигляд справляв враження шляхетної людини. «Він був чоловік середнього росту, дуже сильної будови, широкоплечий з надзвичайно хорошою головою і дуже інтелігентним виразом лица. Гарні чорні кучері спливали на його сердак. Великі чорні швидкі очі, орлиний гарний ніс, чорні вуса і чорна іспанська борідка, надавали йому подобу іспанського гранду», – відмічає сучасник Л.Кобилиці, член однієї з парламентських комісій австрійського рейхстагу Каетон Пірошка у своїх спогадах [24]. Очевидці неодноразово акцентували увагу на його гострому розумі, на тому, як і що він говорив. Постійно задуманий, не скорий до розмови Кобилиця в течію загальної розмови рідко вкидав свої два-три слова, але ті слова свідчили про його розум, енергію і скуплену думку. Так, Іван Федорович, польський депутат від Галичини зазначає: «І загалом уся постава Кобилиці свідчила про щось незвичайне, він подобав інколи на якогось пророка. А іноді на чоловіка, що привик розказувати» [20, с. 3-4]. Л.Кобилиця мав перелік всіх лідерських навичок, що дозволило йому організувати селянський рух, був сміливим, мужнім, не відступав від своєї мети і з любов'ю ставився до народу, що яскраво засвідчує однин із небагатьох його висловлювань: «Гуцульські громади, народ, казав він, – це велетенська скеля, а іноземні урядовці, комісари та поміщики – вода, що протікає біля цієї скелі. Всі вони «пройдуть, як протікає вода, а скеля лишиться непохитною». Три місяці пробув він у тюрмі військового суду, потім п'ять – при чернівецькому кримінальному суді. Водночас, в суді народний ватажок не визнав провини, яку так і не вдалось довести. В результаті Кобилицю засудили

тільки на один місяць за порушення громадського порядку. Це не влаштувало ні місцевих чиновників, ні поміщиків, на яких він нагнав страху. Після відбуття покарання влада застосувала проти Кобилиці політичне рішення. Побоюючись його популярності серед гуцулів, ухвалили поселити його на проживання у селі Солка на околицях містечка Ґура-Гумора у Південній Буковині серед румунів та циганів, заборонивши йому з'являтися в рідних місцях на Путильщині. Там він жив під пильним наглядом жандармів. Лук'ян Кобилиця помер за загадкових обставин. Народна творчість про цю сумну подію говорить так: *"А із тої полонинки дрібний дощик крапав, За Лук'єном Кобилицею бай кождий заплакав"* [7, с. 58].

Отже, сенсом свого життя Л.Кобилиця визначив боротьбу з поміщицьким свавіллям. Його незламність, твердість, завзяття і гострий розум зробили з нього народного лідера, він був своїм серед селян, вражаючи своєю харизматичністю депутатів австрійського парламенту.

Важливе місце у формуванні креативності мислення учнів на уроці історії України посідає навчальна діяльність, спрямована на формування причинно-наслідкових зв'язків, дослідницьких компетентностей. Так, при формуванні уявлень про історичне значення особистості Л.Кобилиці, його ролі у селянському русі на Буковині в середині ХІХ століття, вчитель знайомить учнів з оцінками дослідників, які займались вивченням його життя. Так, педагог цитує І.Франка, який зазначав: «Героєм того епізоду був Гуцул Лук'ян Кобилиця, простий, неписьменний селянин, що завдяки незвичайним обставинам бурливих років зайняв деяке місце в історії того часу і звернув на себе увагу німецьких і слов'янських істориків... Рух, викликаний Кобилицею, мав аграрну основу... Від самого 1843 р. і до кінця бачимо його зайнятого справою аграрних відносин Гуцулів, а спеціально в 1848 р. справою відібрання тих селянських ґрунтів, лісів, полонин, які попередніми роками були загарбані домініями. Поки в Відні радив сейм,

Кобилиця – се видно з його листу – надіявся на улагодження цієї справи законодавною дорогою, чи може яким актом цісарської ласки, подібно як се стало ся (в розуміню селян) зі скасуванням панщини. Та ось Відень збомбардовано на його очах, раду державну розпущено; верталися – могло здаватись Кобилиці – часи повного безправ'я, притиску, подібні як були в 1843 і 1846. І він знов хапається подібного способу, як у 1846 р., містифікації, щоб піддержати віру селян у добрий кінець їх справи. Він скликає сесії, запевнює народ, що цісар дав йому власть у краю, пробує заводити якісь свої порядки по селах, остерігає перед зрадою, але зрештою нагадує людям, щоб держали себе спокійно. І справді, ми не чуємо про ніякі насильства й нелегальності в тім русі, а „страшний бунт“, про який кричали переполошені дідичі, при ближчому розгляді розпливається в ніщо... Сам гуцульський народ звеличав його (Лук'яна Кобилицю – Авт.) пам'ять у піснях і не забув його імені й досі, нав'язавши до нього різні легенди» [20].

Знайомлячи з оцінкою руху Л.Кобилиці сучасного українського історика С. Єкельчика, що «селянський рух на Буковині під проводом Лук'яна Кобилиці мав переважно аграрний характер. Однак об'єктивно він переплітався з вимогами українських депутатів у рейхстазі про об'єднання Східної Галичини й Буковини в єдиний коронний край, вимогами національної школи та розвитку української культури. Так чи інакше, цей рух готував пробудження національної та політичної свідомості українського селянства» [7], вчитель пропонує учням відповісти на проблемне запитання: **У чому виявився аграрний характер руху на чолі з Л.Кобилицею? Яким чином цей рух сприяв розвитку національної та політичної свідомості українського селянства?**

Крім описаних вище педагогічних технологій та прийомів, як зазначає Я. Камбалова, існують ще інші форми, прийоми та засоби організації вивчення історичної особистості на уроці з історії України. Серед них: алгоритмічний, біографічно-оцінний, порівняльний,

художньо-публіцистичний та інші [8, с.7]. На основі історико-біографічного опису, фізіогномістичному аналізу і оцінці сучасників, вчитель може запропонувати алгоритм вивчення особистості Л.Кобилиці. Адже при використанні цього варіанту необхідно скласти інформаційну картку за подібним алгоритмом:

1. Ім'я, прізвище, дата народження особи.
2. Коли і в якій країні діяла особа? Вкажіть історичні умови, на тлі яких вона розгорнула свою діяльність.
3. Опишіть її зовнішність.
4. Назвіть основні результати його діяльності.
5. Цитуючи думки сучасників чи мемуарні твори, опишіть його характер та дайте оцінку його діяльності.

Не менш важливу роль у формуванні креативності мислення учнів під час формування уявлення про історичну особу відіграє використання як засобу навчання художньої літератури та народного фольклору. Так, при формуванні уявлення учнів про Л.Кобилицю вчителю історії варто використати матеріал пісень-хронік. У піснях-хроніках розглянуто депутатську діяльність Кобилиці. Сюжети хронік про Лук'яна Кобилицю відтворюють різночасові епізоди селянського повстання. І. Франко зауважив, що народна традиція витворила свій варіант розвитку подій і ролі селянського ватажка у них. Згідно з хронікою, яку зафіксував Олександр Колесса наприкінці XIX століття у Стронці-Путилові на Буковині, заворушення у Путилі відбулися унаслідок агітації Кобилиці та інших депутатів, які повернулися з Відня:

*Збунтували депутати цілую громаду,
Сами пішли у Сербінів усі на пораду.
Ци чули ви, люди добрі, за такі публіки,
Що написав Кобилиця на панів супліки?
Ой як они написали, дали до крисенту.
Іде войска в Путилову аж піврегіменту.
Ой сідлают в Чернівцях коні воронії,
Та виводя [т] в Путилову ще три компанії.*

*Обступили Путилову на всі штири чісті,
Путилянів описали, що самі опришки [14,
с. 116].*

Фактичним же поштовхом до заворушень 1843 року були свавільні дії діди́ча Джурджована щодо користування лісами, в яких селянам заборонялося рубати дрова. Для придушення бунту влада справді прислала з Чернівців військо. Розселені по хатах вояки, як розповідав сімдесятилітній гуцул Осьвіцінський у Довгополі, різали волів, шкіру залишали, а м'ясо варили і їли. Аналізуючи епізоди, в яких відтворено наслідки повстання, І. Франко вказав на те, що новина не подає, наприклад, мотиву покарання організаторів виступу, а натомість вказує на матеріальні втрати селян унаслідок такого квартирування:

*Ой ріжут сірі воли, жовніри ся ділют,
А Джурджован, то славний пан, нічо му ни
вдіют...*

*Звоювали Путилову в велике говіне,
Та забрали барабульки, нима й на насіне
[19, с. 144].*

Як зафіксовано у хроніках, після бунту у Путилі метою влади було ув'язнення його натхненника:

*А яблінка суховерха не хоче родити,
Уже пішли Кобилицю у Плоску ловити.
Ой там його змудрували, супліку читали,
Та й там уже ййго на чьис завйизали.
Ой ййго завйизали – дей же ййго кату!
Та й розбили Кобилиці в Краснім Ділу хату.
Они ййго завйизали тонкими линвами.
Та й займили у Стронец долів облазами
[19, с. 145].*

Народна пам'ять зафіксувала епізод прощання з рідним краєм перед від'їздом до Відня:

*Та й кувала зозулечка сивенька, маленька,
З'явилася в Путилові співанка новенька.
Ой новенька співаночка та й нова каплиця,*

*Виреджавесь до Відної Лукин Кобилиця.
Але вийшов на подвір'є, зачав говорити:
– Тяжко мені на серденьку, бозна як гостити.
А як вийшов на ограду, попестив корови:
– А Бог знає ци си верну із цієї дороги.
А зав'яв буйний вітер садами-ланами,
Виреджавси Кобилиця до права з панам
[14, с. 118].*

Мотив, як відмічає дослідниця О. Чікало, передає схвильованість героя перед далекою дорогою. Драматизм ситуації підсилюється образом зозулі, яка віщує біду, нещастя. Однак, незважаючи на сумні передчуття, герой мужньо і рішуче береться відстоювати права своїх односельців, що передається за допомогою паралелізму: «*А зав'яв буйний вітер садами-ланами, виреджавси Кобилиця до права з панам*». І. Франко відзначив, що «народна пам'ять заховала згадку про селян-послів як про тих, що властиво вибороли селянам увільнення від панщини» [22, с. 322].

Історія не зберегла достовірних відомостей про смерть Кобилиці, однак епізод пісні-хроніки подає народний погляд на його трагічну загибель:

*– Ей, пане Джурджуване,
Вся твоя Вижниця!
Погибає у Чернівцях
Лукин Кобилиця [10, с. 42].*

Інший варіант:
*Виряджав си Кобилиця
До збору, до збору,
Впала єму доріжечка:
Цупаш до Гумору.
Впала єму доріжечка
До Тваю, до Тваю.
– Добрий вечір, усі люди,
Й тобі, паламарю!
Добрий вечір, паламарю,
Прийшов ночувати,
Бо я, Лукин Кобилиця,
Хочу умирати [10, с. 46–47].*

Таким чином, використання вчителем на уроці при формуванні в учнів уявлень народно-пісенних зразків про Л.Кобилицю, зокрема, пісень-хронік, які акумулювали мотиви, що в художній формі відтворили хроніку боротьби буковинців за свої права, засвідчили динаміку боротьби української громади, яка від стихійних опришківських виступів проти чужинецького поневолення зробила перші спроби організації громадсько-політичного спротиву, підвищує образність та емоційність у сприйнятті навчального матеріалу, сприяє реалізації міжпредметних зв'язків та формуванню креативності в учнів на уроках історії України. І. Франко наголосив, що сюжетика цього фольклорного пласту відображає переломлення історичних подій у пісенній традиції крізь призму трагічної долі видатної особистості – Лук'яна Кобилиці, а їхня специфіка полягає у реалістичному та докладному змалюванні подій, які не стали фотографічною копією реальних фактів, що виявилось в ідеалізованому змалюванні образу народного героя і було зумовлене його активною громадсько-політичною діяльністю, спрямованою на користь народу [22, с. 325].

Біографічно-оцінний варіант, передбачає вивчення особистості, через розв'язання задач, тобто вчитель викладає біографічні відомості про історичну особу, сприяє їх засвоєнню учнями. Коли учні засвоїли достатній обсяг інформації, то вчитель зачитує біографічну довідку про особистість, не називаючи її ім'я [8, с. 8]. Так, наприклад, вчитель на уроці пропонує завдання учням вказати історичну особистість на основі легенди: «Коли його привели до села Путилова для вселюдного покарання киями, щоб осоромити його і підірвати авторитет серед простого люду, він увійшов до канцелярії, то хоч і був зв'язаний, але вираз його обличчя, постава, спокійні і розумні відповіді зробили, таке враження, що комісари не наважились застосувати до нього таку соромну кару». Або ж вчитель пропонує виконати завдання щодо історичної персоналії (вставити пропущене), використовуючи український фольклор, зокрема уривок з народної пісні:

*А як прийшов
Сесію судити,
Зачали собі пани
Ще й ручки ломити.
Білі ручки поломили,
Вдарили в долоні...
А ви, пане Джурджуване,
Утратили гори. Ой гори, гори,
Бувайте здорові! [17]*

Використовуючи уривок з поезії Юрія Федьковича «Лук'ян Кобилиця», учитель організовує пізнавальну діяльність учнів щодо з'ясування учнями передумов селянського руху, який очолив Л.Кобилиця, пропонує підготувати відповідь на запитання: **Як автор твору розкриває становище Буковини у ХІХ ст.? Які художні засоби він використовує?**

*Не плач, серце Буковино!
Що ж мусиш робити,
Коли така уже доля
Твоя на сім світі...
Батько помер, неньку вбили,
А сироти-діти
Розібрали добрі люде
Нібито за своє:
Одну турчин, другу москаль,
Тебе, серце моє
Буковино, на аркані
Повів німець з Відня
В свою глуху Німеччину,
Головонько бідна!
Та й запродав ляхкам-панкам
У другу неволю...
Буковино, серце моє,
Лишенько з тобою! [18, с. 112]*

Ще одним видом завданням є організація роботи з фактами біографії, за якими учням пропонує вказати діяча: «Він твердо заявляв: "Землі і ліси належать селянам. І пани не мають ніяких підстав збирати податки і при-

мушувати відробляти панцину”. Був чудовим оратором. Він так переконував присутніх у своїй правоті, що навіть пушкарі, яким платила за службу держава, перейшли на його сторону, ставши його особистою охороною». [20, с. 20, 26]

У роботі з фактами біографії вчитель може використати також різні види тестових завдань:

А. (На вибір однієї відповіді.)

Л.Кобилицю було обрано до числа все-громадських депутатів – «пленіпотентів» («уповноважених»)

- А) 1838 року;
- Б) 1839 року;
- В) 1844 року;
- Г) 1848 року.

Б. (На вибір множинної відповіді).

Вкажіть факти із життя та діяльності Л.Кобилиці:

1. Л.Кобилиця походив з королівського роду.
2. Він здобув освіту у Віденському університеті.
3. Будучи депутатом, він був неписьменний.
4. Був депутатом австрійського рейхстагу.
5. Боровся за поширення прав шляхти.
6. Очолював селянський руху на Буковині.
7. Був похований односельчанами у 1851 році в с. Путила.

В. (На співвідношення.)

Встановіть відповідність між оцінкою та дослідником або сучасником, якому вона належать:

<p>А. «Героєм того епізоду був Гуцул Лук'ян Кобилиця, простий, неписьменний селянин, що завдяки незвичайним обставинам бурливих років зайняв деяке місце в історії того часу і звернув на себе увагу німецьких і слов'янських істориків».</p>	<p>1. Іван Франко</p>
<p>Б. «Раз увечері я стояв на вежі астрономічної обсерваторії; і водив очима за киданими на місто бомбами, за ракетами, що лускали у повітрі, та за величезними пожежами, які в різних</p>	<p>2. Каєтон Пірошка</p>

частинах міста розливалися, мов криваві озера. В тій хвили хтось злегка поклав мені руку на плече. Оглядаюсь... Кобилиця... Я запитав його, що він тут робить і чи не страшно йому дивитися на це все? Кобилиця ще раз усміхнувся і... мовив: «А що, панцю, якби ми таке в наших горах зробили!». Я не зрозумів, що в нього на думці, – зрозумів аж пізніше, коли почув про його роботу».

В. «Селянський рух на Буковині під проводом Лук'яна Кобилиці мав переважно аграрний характер. Однак об'єктивно він переплітався з вимогами українських депутатів у рейхстазі про об'єднання Східної Галичини й Буковини в єдиний коронний край, вимогами національної школи та розвитку української культури. Так чи інакше, цей рух готував пробудження національної та політичної свідомості українського селянства».

Г. «Він був чоловік середнього росту, дуже сильної будови, широкоплечий з надзвичайно хорошою головою і дуже інтелігентним виразом лиця. Гарні чорні кучері спливали на його сердак. Великі чорні швидкі очі, орлиний гарний ніс, чорні вуса і чорна іспанська борідка, надавали йому подобу іспанського гранду».

3. Сергій Єкельчик

4. Феодосій Стеблій

Організація вчителем пізнавальної діяльності за ілюстративним портретом Л.Кобилиці також має бути направлена на формування креативності мислення учнів. Вчитель пропонує охарактеризувати зовнішність селянського ватажка, його одяг та зачіску, визначити, для якої верстви населення був характерний такий вигляд і довести справедливості оцінки сучасника, що Л.Кобилиця мав аристократичний, шляхетний зовнішній вигляд.

Формуванню дослідницьких компетентностей як основи креативності мислення учня має сприяти використання такого прийому, як аналіз літературного твору, наприклад, вчитель пропонує ознайомитися з народним переказом про Лук'яна Кобилицю та підго-

тувати відповідь на запитання: **Які чинники визначили усвідомлення Л.Кобилицею безправного становища односельців? // Які методи боротьби використовував Л.Кобилиця і чому? // У чому справедливність народної оцінки Л.Кобилиці як «Карпатського Беркута»? // Чому пам'ять про Л.Кобилицю вічно живою лишалася в народі?**

«Обрали гуцули Кобилицю послом до Відня. Він їздив за цісарською правдою та привіз одне розчарування. «Не в цісаря, – говорив, – а у власних руках наша вірна правда, мужицька доля». Відтоді народ ще більше повірив Кобилиці, потоком поплив до Карпатського Беркута, несучи свої жалоби на панів, на гірку долю. Ватажок муси податися в ліс. Через Василя Берлама передавав листи до сейму, що після скасування панщини пани по-старому збиткуються над людьми. Листів було багато, але ніхто жодної уваги не звертав. Цісарський уряд був наче німий... Застукали-таки пани Кобилицю. Арештували, кинули до тюрми, тішилися. Та, oprіч смерті, нічого не домоглися. Мученицькою смертю погиб Лук'ян Кобилиця. Погиб, та пам'ять про нього вічно живою лишалася в народі» [25, с. 79].

Порівняльний варіант має на меті допомогти учням аналізувати та систематизувати інформацію шляхом заповнення таблиці. Це допоможе вчителю чітко визначати певні якості в учнів і рівень їх засвоєння знань про дану особистість. Наприклад, учні мають порівняти діяльність двох ватажків селянського руху в першій половині XIX століття.

	Устим Кармелюк	Лук'ян Кобилиця
Умови, в яких сформувались ці особистості		
Особливості місцевості, на якій діяли		
Мета селянських рухів		
Результати діяльності		

У. Кармелюк

Художньо-публіцистичний варіант передбачає вивчення учнями матеріалу підручника, хрестоматії, наукової та додаткової літератури і на основі цього написання рефератів, есе, повідомлень, творів. Наприклад, учні мають проаналізувати життя і діяльність Лук'яна Кобилиці і підготувати есе про його роль у соціальних рухах в історії України.

• Лук'ян Кобилиця – захисник селянських прав та свобод.

• «Карпатський король» Лук'ян Коблиця.

• Селянський рух на Буковині в 40–50 рр. XIX століття та вплив на нього Лук'яна Коблиці.

Таким чином, при вивченні історії України у 9 класі та при формуванні уявлень про лідера селянського руху на Буковині в 40–50-х рр. XIX століття Лук'яна Кобилицю урізноманітнення методів і прийомів навчання допомагають вчителю персоніфікувати вивчення соціальних рухів на західноукраїнських землях під час «Весни народів» (1848–1849 рр.), створити оптимальні умови для формування креативності в учнів, що має сприяти більш цілісному відтворенню в уяві школярів історичних умов і реалій середини XIX століття й успішному засвоєнню навчального матеріалу та формуванню історичних компетентностей.

Список використаної літератури

1. Баханов К. Навчання історії в школі інноваційні аспекти / К. Баханов. – Х. Вид. група «Основа». 2005. – 384 с.
2. Вагин А. А. Методика преподавания истории в средней школе / А. А. Вагин. – М.: 1968. – 434 с.
3. Гора П. Повышение эффективности обучения истории в средней школе / П. Гора. – М.: 1988. – 208 с.
4. Єрохіна М. С. Историческая личность: современные методики изучения // Преподавание истории в школе. – 1996. - №6. – С. 50-52
5. Желіба О. Складаємо історичний портрет / О. Желіба // Історія України – 2006. – № 42. – С.16-17.
6. Запорожец Н. И. Развитие умений и навыков учащихся в процессе преподавания истории / Н. И. Запорожец. – М.: 1978. – 144 с.
7. Історія України в особах: ХІХ–ХХ ст. / І. Войцехівська, В. Аблицов, О. Божко та ін. – К.: України, 1995. – С. 53-58
8. Камбалова Я. М. Методичні аспекти формування знань про історичну особистість в учнів загальноосвітньої школи: на прикладі теми " Кирило-Мефодіївське товариство" / Я. М. Камбалова // Історія в школі - Вид-во НПУ ім. МП Драгоманова. – 2016. – С. 5-8
9. Коляда І. А. Теоретико-методичні засади висвітлення ролі історичної особи на уроках з історії України у 9 класі при вивченні теми: "Російсько-французька війна 1812 р. і Україна (І. Котляревський — організатор козацьких полків у війні 1812 р.)" / І. А. Коляда // Проблеми історії України ХІХ - початку ХХ ст.. – 2013. – Вип. 21. – С. 301-310
10. Народ про Кобилицю: зб. фольклор. творів /упорядкув., вступ. ст. і прим. В. І. Тищенко. – К., 1968. – 180 с.
11. Павленко Олександр. Вивчення історичної постаті на уроках історії в загальноосвітній школі на прикладі особистості Луї Наполеона Бонапарта [Текст] / О. Павленко // Історія в рідній школі. – 2015. – № 12. – С. 20-23
12. Пінчук А. С. Методика формування в учнів знань про історичну особу // Вісн. Луган. Нац. Пед. Ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – Ч.1 – 2006. - № 19. – С.67-72
13. Савчук В. Метод інтерв'ю в історико-біографічному дослідженні зі звуженою джерельною базою / В. Савчук, О. Чаплиць // Ейдос. – 2014-2015. – Вип. 8 – с. 301-312
14. Співанки-хроніки. Новини / упоряд.: О. І. Дей (тексти), С. Й. Грица (мелодії). – К., 1972. – 560 с.
15. Терно С.О. Формування методологічної культури учнів у процесі навчання історії / С. О. Терно // Історія в школі. – 2000. – № 5-6. – С. 33-37
16. Тоболін В. Вивчення життя і діяльності історичних осіб через використання схем-портретів/ В. Тоболін// Історія в школах України. – 1999. – № 1. – С. 25-28
17. Українські народні думи та історичні пісні. Упорядники: П. Д. Павлій, М. С. Родіна. М. П. Стельмах. Видавництво Академії наук Української РСР, Київ, 1955. – 700 с.
18. Федькович Ю. Поетичні твори, прозові твори, драматичні твори, листи (збірка) – Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література- . К.: «Наукова думка». – 1985. – 574 с.
19. Фольклорні матеріали. Із збірки професора д-ра Раймунда Кайндля // Етнографічний збірник. – Львів, 1895. – Т. 5. – С. 141–159.
20. Франко І. Лук'ян Кобилиця. Епізод із історії Гуцульщини в першій половині ХІХ в. – Записки НТШ. – 1902. – Том 49. – С. 1-40
21. Фрейман Г. Загальнодидактична концепція реалізації освітньо-виховних завдань шкільної суспільствознавчої освіти (на прикладі теми «Початок української революції (весна-літо 1917 року)» 10 кл.) / Г. Фрейман // Історія в школі: науково-методичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 26-30
22. Чікало О. Співанки-хроніки про Лук'яна Кобилицю у фольклористичній рецепції Івана Франка// Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2015. – Вип. 62. – с. 319-326
23. Шварц Т. Читаем лица. Физиогномика: Питер; СПб.; 2010. – 160с.
24. Шевченко Ф. П. Лук'ян Кобилиця : з історії антифеодальної боротьби селянства Буковини в першій половині ХІХ ст. – 204с.
25. Сарбей В. Г. Історія України ХІХ. – поч. ХХ ст. – К.: Генеза, 1996. – 248 с.